International Partnerships Austria

GBWN
GENDER BUDGET WATCHDOG NETWORK

Sverige

SHQIPËRIA

Komentari mbi Buxhetin e Shtetit Shqiptar 2026 nga këndvështrimi gjinor

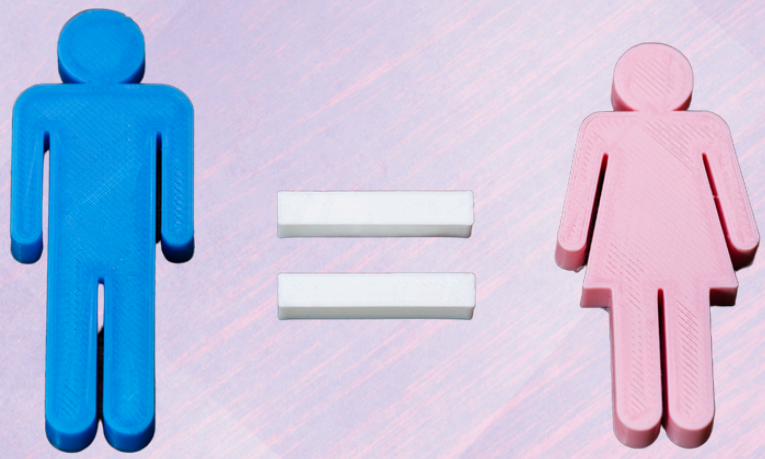

Gender Alliance for Development Center
Qendra Aleanca Gjinore për Zhvillim

Tabela e përmbajtjes

SHKURTIME 2
PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE 3
HYRJE 5
KONTEKSTI FISKAL: STABILITET PA DREJTËSI TË ANALIZUAR 6
TREGU I PUNËS: NJË HENDEK QË BUXHETI NUK E ZGJIDH 7
MBROJTJA SOCIALE: PROGRES I DUKSHËM, POR JO TRANSFORMUES 9
SHËNDETËSIA: NDËRHYRJE SPECIFIKE, MUNGESË QASJEJE SISTEMIKE 12
ARSIMI DHE FUQIZIMI EKONOMIK: POTENCIAL I PASHFRYTËZUAR 14
BUXHETI VENDOR DHE INVESTIMET: MUNGESË INTEGRIMI GJINOR 16
GRATË RURALE: NJË NGA BOSHLLËQET MË TË MËDHA 19
REKOMANDIME PËR INTEGRIMIN E BARAZISË GJINORE NË BUXHETIN 2026 20
REFERENCA DHE BIBLIOGRAFI 23

Shkurtime

BE – Bashkimi Evropian
BPGJ – Buxhetimi i Përgjigjshëm Gjinor
INSTAT – Instituti i Statistikave
IPA – Instrumenti i Ndihmës së Para-Anëtarësimit
KLSH – Kontrolli i Lartë i Shtetit
PBA – Programi Buxhetor Afatmesëm
PBB – Prodhimi i Brendshëm Bruto
PPP – Partneritet Publik-Privat
STEM – Shkencë, Teknologji, Inxhinieri dhe Matematikë

Përmbledhje Ekzekutive

Ky koment analizon Buxhetin e Shtetit 2026 nga këndvështrimi gjinor dhe argumenton se, megjithëse buxheti paraqet stabilitet makroekonomik dhe zgjerim të ndërhyrjeve sociale, ai nuk arrin ende të funksionojë si një instrument real për barazi gjinore. Kuadri fiskal për vitin 2026 mbështetet në rritje ekonomike rreth 4%, deficit buxhetor 2.3% të PBB-së dhe nivel të lartë investimesh publike, duke reflektuar disiplinë fiskale dhe vazhdimësi të prioriteteve të zhvillimit. Megjithatë, ky stabilitet nuk shoqërohet me një analizë të drejtësisë shpërndarëse dhe gjinore: dokumentet buxhetore nuk tregojnë qartë kush përfiton nga shpenzimet, kush mban barrën relative të politikave fiskale dhe si ndikohen grupet më vulnerabël, veçanërisht gratë.

Edhe pse rreth 9.5% e shpenzimeve publike klasifikohen si me bazë gjinore, ky klasifikim mbetet kryesisht formal. Mungon transparenca mbi metodologjinë e përdorur, mungojnë indikatorë të matshëm të performancës dhe mungojnë mekanizma të qëndrueshëm monitorimi e raportimi. Si rezultat, nuk është e qartë cilat politika konsiderohen realisht "gjinore", cilat kategori grash dhe vajzash përfitojnë nga to dhe në çfarë mase këto ndërhyrje kontribuojnë në reduktimin e pabarazive ekzistuese. Barazia gjinore vijon të trajtohet më shumë si komponent sektorial sesa si parim horizontal i integruar në të gjithë ciklin buxhetor.

Analiza e tregut të punës tregon se hendeku gjinor mbetet i theksuar dhe strukturor. Shkalla e punësimit për gratë mbetet dukshëm më e ulët se ajo e burrave, duke reflektuar barriera të tilla si barra disproporcionale e punës së papaguar të kujdesit, mungesa e shërbimeve mbështetëse, segregimi gjinor në sektorë me paga më të ulëta dhe mundësitë e kufizuara të punësimit, sidomos në zonat rurale. Buxheti 2026 parashikon rritje të pagës minimale dhe indeksim pagash në sektorin publik, por këto masa ndërhyjnë kryesisht në simptomat e pabarazisë dhe jo në rrënjët e saj. Pa analizë gjinore të përfituesve, pa investime në ekonominë e kujdesit dhe pa politika aktive të targetuara për gratë, ndikimi i tyre mbetet i kufizuar.

Në fushën e mbrojtjes sociale, buxheti përfshin masa të rëndësishme për familjet në nevojë dhe gratë në situata vulnerabël, përfshirë ndihmën ekonomike, mbështetjen për gratë me shumë fëmijë, pagesat e lindjes, bonusin e bebes dhe rritjen graduale të pensioneve. Këto ndërhyrje përfaqësojnë progres të dukshëm dhe ofrojnë një minimum sigurie ekonomike, veçanërisht për gratë më të ekspozuara ndaj varfërisë. Megjithatë, qasja mbetet kryesisht kompensuese dhe jo transformuese. Mungon lidhja e qartë mes mbrojtjes sociale, punësimit dhe fuqizimit ekonomik, mungon targetimi i diferencuar për grupet më të margjinalizuara dhe nuk ka evidencë nëse këto masa ndihmojnë realisht përfituesit të dalin nga varfëria.

Në sektorin e shëndetësisë, buxheti 2026 përfshin masa të drejtpërdrejta me rëndësi për gratë, si depistimi për kancerin e gjirit dhe qafës së mitrës dhe ndërhyrjet për rikonstruksionin e gjirit. Këto janë hapa pozitivë, por mbeten të fragmentuar dhe me mbulim të kufizuar. Mungon një qasje sistemike që të garantojë akses të barabartë, vazhdimësi të kujdesit dhe integrim të dimensionit social të shëndetit. Po ashtu, shëndeti mendor nuk trajtohet si prioritet me ndjeshmëri gjinore, ndërsa mungojnë të dhëna dhe analiza për aksesin e grave në zonat rurale dhe komunitetet e margjinalizuara.

Sa i përket arsimit dhe fuqizimit ekonomik, buxheti mbështet masa si tekstet falas, programet e formimit profesional dhe përfshirjen e grave në programe punësimi. Këto masa kanë potencial të rëndësishëm për reduktimin e pabarazive në afatgjatë, por mungon lidhja e drejtpërdrejtë mes arsimit, aftësimit profesional dhe mundësive reale të punësimit. Programet nuk adresojnë në mënyrë të mjaftueshme segregimin gjinor, nuk matin rezultatet afatgjata në punësim dhe nuk japin vëmendje të mjaftueshme për vajzat dhe gratë në situata më të pafavorshme. Si rezultat, investimet në kapitalin njerëzor rrezikojnë të mos përkthehen në fuqizim ekonomik real.

Analiza e buxhetit vendor dhe investimeve publike evidenton një boshllëk të madh në integrimin gjinor. Pushteti vendor dhe investimet publike janë instrumente kyçe për cilësinë e jetës, aksesin në shërbime dhe krijimin e mundësive ekonomike, por ato nuk analizohen nga perspektiva gjinore. Nuk ka detyrim të qartë për buxhetim gjinor në nivel vendor, mungojnë të dhënat e ndara sipas gjinisë dhe mungon vlerësimi i ndikimit gjinor të investimeve publike dhe PPP-ve. Kjo do të thotë se zhvillimi mund të jetë ekonomikisht efikas, por jo domosdoshmërisht i drejtë dhe gjithëpërfshirës.

Një nga boshllëqet më të mëdha të buxhetit lidhet me gratë rurale. Pavarësisht rolit të tyre të rëndësishëm në bujqësi dhe ekonominë familjare, mbështetja e parashikuar për to është shumë e kufizuar. Numri i ulët i përfituesve nga shërbimet këshilluese dhe mungesa e masave të dedikuara për pronësinë mbi tokën, aksesin në financa dhe integrimin në tregje tregojnë se buxheti nuk adreson në mënyrë serioze pabarazitë strukturore që prekin gratë rurale. Kjo përbën jo vetëm padrejtësi sociale, por edhe humbje të potencialit ekonomik.

Në tërësi, analiza arrin në përfundimin se Buxheti 2026 tregon progres në nivel formal, por mbetet i pjesshëm, i fragmentuar dhe i orientuar më shumë drejt inputeve sesa rezultateve. Për të kaluar nga një qasje deklarative në një qasje transformuese, kërkohet institucionalizim i plotë i buxhetimit gjinor, vendosje e indikatorëve të matshëm, raportim publik vjetor, integrim i analizës gjinore në investimet publike dhe PPP, forcim i buxhetimit vendor, investime në ekonominë e kujdesit dhe programe të dedikuara për gratë rurale. Në këtë kuptim, barazia gjinore nuk duhet trajtuar si shtesë e buxhetit, por si kriter thelbësor për drejtësinë, efektivitetin dhe qëndrueshmërinë e politikave publike.
Nëse dëshiron, mund ta kthej këtë edhe në një version më formal për raport, me gjuhë më institucionale dhe më të shkurtër, rreth 1 faqe.

Hyrje

Buxheti i Shtetit për vitin 2026 paraqet një kuadër të qëndrueshëm makroekonomik, të mbështetur në objektiva të qarta për rritje ekonomike, ulje të deficitit dhe menaxhim të kujdesshëm të borxhit publik. Ai reflekton gjithashtu një zgjerim të ndërhyrjeve sociale dhe një fokus të shtuar në sektorë kyç si mbrojtja sociale, shëndetësia dhe arsimi, duke synuar përmirësimin e mirëqenies së qytetarëve.

Megjithatë, nga perspektiva gjinore, buxheti mbetet thelbësisht **i pjesshëm në qasje, i fragmentuar në zbatim dhe i orientuar më shumë drejt inputeve financiare sesa drejt rezultateve të matshme**. Barazia gjinore nuk është ende e integruar si një parim horizontal që përshkon të gjithë ciklin buxhetor – nga planifikimi dhe alokimi i burimeve, deri te zbatimi, monitorimi dhe vlerësimi i politikave publike. Përkundrazi, ajo trajtohet kryesisht si një komponent i izoluar brenda disa programeve sektoriale.

Pavarësisht se rreth **9.5% e shpenzimeve publike klasifikohen si me bazë gjinore**, kjo përqindje reflekton më shumë një ushtrim formal të etiketimit buxhetor sesa një transformim real të mënyrës se si buxheti adreson pabarazitë gjinore. Mungesa e transparencës mbi metodologjinë e klasifikimit të këtyre shpenzimeve, si dhe mungesa e indikatorëve të qartë të performancës, e bëjnë të paqartë:

- cilat politika konsiderohen realisht "gjinore",
- cilat grupe grash dhe vajzash përfitojnë,
- dhe në çfarë mase këto ndërhyrje kontribuojnë në reduktimin e pabarazive.

Në mënyrë të veçantë, **mungesa e analizës së ndikimit gjinor dhe e mekanizmave të strukturuar të monitorimit dhe raportimit** kufizon seriozisht aftësinë për të vlerësuar efektivitetin e buxhetit. Pa të dhëna të ndara sipas gjinisë, pa objektiva të matshëm dhe pa vlerësime periodike të rezultateve, buxheti nuk mund të konsiderohet një instrument i plotë i drejtësisë sociale dhe gjinore.

Si rezultat, ekziston një rrezik real që, pavarësisht rritjes së përgjithshme të shpenzimeve publike dhe ndërhyrjeve sociale, **përfitimet e zhvillimit ekonomik të shpërndahen në mënyrë të pabarabartë ndërmjet grave dhe burrave**, duke riprodhuar ose edhe thelluar pabarazitë ekzistuese strukturore në tregun e punës, në aksesin në shërbime dhe në mundësitë ekonomike.

Në këtë kontekst, sfida kryesore për buxhetin 2026 nuk është vetëm rritja e alokimeve financiare, por **kalimi nga një qasje deklarative në një qasje transformuese**, ku barazia gjinore matet, monitorohet dhe arrihet përmes rezultateve konkrete në jetën e përditshme të grave dhe vajzave.

Konteksti fiskal: stabilitet pa drejtësi të analizuar

Buxheti i vitit 2026 projekton një rritje ekonomike rreth 4% dhe një deficit buxhetor në nivelin 2.3% të Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB), duke reflektuar një qasje të kujdesshme ndaj stabilitetit makrofiskal dhe konsolidimit të financave publike. Ky kuadër tregon një orientim të qartë drejt ruajtjes së ekuilibrave ekonomikë, uljes së borxhit publik dhe forcimit të besueshmërisë fiskale të vendit.

Në aspekt teknik, këta tregues konsiderohen pozitivë dhe në linjë me praktikat e menaxhimit të qëndrueshëm të financave publike. Megjithatë, **stabiliteti fiskal, në vetvete, nuk garanton drejtësi sociale apo barazi gjinore**, nëse nuk shoqërohet me analiza të thelluara mbi mënyrën se si burimet publike gjenerohen dhe shpërndahen në shoqëri.

Në këtë drejtim, dokumentet buxhetore për vitin 2026 paraqesin disa kufizime thelbësore:

- **Nuk analizojnë ndikimin e politikave fiskale dhe buxhetore mbi gratë dhe burrat**, duke mos marrë parasysh dallimet strukturore në pjesëmarrjen në tregun e punës, nivelet e të ardhurave, apo aksesin në shërbime publike.
- **Nuk vlerësojnë shpërndarjen e përfitimeve nga shpenzimet publike**, pra nuk bëjnë të qartë nëse investimet dhe programet sociale përfitojnë në mënyrë të barabartë apo disproporcionale gra dhe burra.
- **Nuk analizojnë anën e të ardhurave nga perspektiva gjinore**, duke lënë pa adresuar pyetje kritike si: kush paguan më shumë taksa në terma relativë, si ndikojnë politikat tatimore tek gratë në sektorin informal, apo tek gratë me të ardhura më të ulëta.
- **Nuk ka vlerësim të ndikimit të deficitit dhe politikave fiskale në grupet vulnerabël**, përfshirë gratë e varfra, gratë në zonat rurale, apo gratë kryefamiljare.

Si rrjedhojë, krijohet një boshllëk i rëndësishëm analitik: ndërsa buxheti është i qëndrueshëm nga pikëpamja makroekonomike, ai nuk ofron evidencë nëse ky stabilitet përkthehet në **shpërndarje të drejtë të burimeve dhe mundësive**.

Pra, stabiliteti ekonomik nuk shoqërohet me një analizë të drejtësisë sociale dhe gjinore, duke rrezikuar që politikat fiskale të mbeten neutrale në dukje, por në praktikë të riprodhojnë pabarazitë ekzistuese.

Në mungesë të kësaj analize:

- nuk mund të matet efekti real i politikave publike mbi reduktimin e hendekut gjinor,
- nuk mund të identifikohen sektorët ku pabarazitë janë më të theksuara,
- dhe nuk mund të ndërmerren politika korrigjuese të bazuara në evidencë.

Tabela 1. Kuadri fiskal dhe implikimet gjinore

Elementi	Vlera 2026	Çfarë tregon	Koment gjinor
Të ardhurat	823.1 mld lekë	Rritje e të ardhurave dhe forcim i administrimit fiskal	Nuk analizohet kush kontribuon më shumë – mungon perspektiva gjinore në taksim
Shpenzimet	886.8 mld lekë	Zgjerim i shpenzimeve publike dhe sociale	Nuk analizohet kush përfiton realisht nga këto shpenzime
Deficiti	63.7 mld lekë	Deficit i kontrolluar në linjë me disiplinën fiskale	Nuk ka analizë mbi ndikimin në grupet vulnerabël, përfshirë gratë
Investimet publike	~6.5% e PBB	Fokus në infrastrukturë dhe zhvillim ekonomik	Nuk vlerësohet ndikimi në punësimin dhe përfshirjen e grave
Buxhetimi gjinor	9.5%	Rritje formale e përfshirjes gjinore	Pa metodologji të qartë dhe pa evidencë mbi rezultatet

Tregu i punës: një hendek që buxheti nuk e zgjidh

Të dhënat për tregun e punës në Shqipëri vazhdojnë të tregojnë një hendek të theksuar gjinor, i cili nuk është vetëm statistikor, por reflekton pabarazi të thella strukturore në ekonomi dhe shoqëri. Shkalla e punësimit për gratë është rreth **62.6%**, krahasuar me **75.7% për burrat**, duke evidentuar një diferencë prej mbi 13 pikë përqindje. Ky hendek nuk lidhet thjesht me ciklet ekonomike, por me faktorë të qëndrueshëm që kufizojnë pjesëmarrjen e grave në tregun e punës.

Këta faktorë përfshijnë:

- barrën disproporcionale të punës së papaguar të kujdesit (kujdesi për fëmijët, të moshuarit, familjen),
- mungesën e shërbimeve publike të përballueshme dhe cilësore (çerdhe, kopshte, kujdes afatgjatë),
- segregimin gjinor në sektorë me paga më të ulëta,
- dhe akses të kufizuar në mundësi të qëndrueshme punësimi, veçanërisht në zonat rurale.

Në këtë kontekst, buxheti 2026 përfshin disa masa që potencialisht mund të kenë ndikim pozitiv, si:

- rritja e pagës minimale në **50,000 lekë/muaj**,
- dhe rritja/indeksimi i pagave në sektorin publik.

Këto masa janë të rëndësishme, pasi gratë janë të mbipërfaqësuara në sektorë me paga më të ulëta dhe në administratën publike (arsimi, shëndetësia, shërbimet sociale). Megjithatë, ndikimi i tyre real në reduktimin e hendekut gjinor mbetet i paqartë për disa arsye thelbësore:

- **Mungon analiza gjinore e përfituesve të politikave të pagave**, pra nuk dihet nëse gratë përfitojnë proporcionalisht më shumë apo më pak nga këto rritje.
- **Nuk trajtohet ekonomia e kujdesit**, e cila është një nga pengesat kryesore për pjesëmarrjen e grave në tregun formal të punës. Pa investime të dedikuara në këtë sektor, shumë gra mbeten të detyruara të qëndrojnë jashtë tregut të punës ose të angazhohen në punë informale dhe të pasigurta.
- **Mungojnë politika aktive të punësimit të targetuara për gratë**, veçanërisht për gratë në zonat rurale, gratë me aftësi të kufizuara dhe gratë nga komunitetet e margjinalizuara.
- **Nuk ka lidhje të qartë midis programeve të formimit profesional dhe punësimit real të grave**, duke e bërë të vështirë vlerësimin e efektivitetit të këtyre ndërhyrjeve.

Si rrjedhojë, edhe pse buxheti përfshin masa që mund të përmirësojnë nivelin e të ardhurave, ai nuk adreson shkaqet rrënjësore të pabarazisë gjinore në tregun e punës. Kjo do të thotë se rritja ekonomike dhe rritja e pagave rrezikojnë të kenë një efekt të kufizuar në ngushtimin e hendekut gjinor.

Në thelb, buxheti 2026 ndërhyn në simptomat (pagat), por jo në strukturën e problemit (aksesin e grave në tregun e punës).

Tabela 2. Tregu i punës dhe boshllëqet gjinore (e zgjeruar)

Treguesi	Vlera	Çfarë tregon	Problemi kryesor
Punësimi i grave	62.6%	Pjesëmarrje më e ulët në tregun e punës	Pabarazi strukturore dhe barriera sociale
Punësimi i burrave	75.7%	Pjesëmarrje më e lartë dhe më e qëndrueshme	Diferencë e qëndrueshme gjinore
Hendeku gjinor në punësim	~13 p.p	Disbalancë e konsiderueshme	Nuk adresohet nga politika buxhetore
Politikat e pagave	Rritje	Mundësi për rritje të të ardhurave	Pa analizë gjinore të përfituesve
Sektori publik	Gratë të mbipërfaqësuara	Potencial për ndikim pozitiv	Pa vlerësim të ndikimit gjinor
Ekonomia e kujdesit	Nuk trajtohet	Faktor kyç në pjesëmarrjen e grave	Pengesë strukturore e paadresuar
Programet e punësimit	Ekzistojnë	Mundësi për integrim në treg	Mungon evidencë mbi rezultatet reale
Gratë rurale	Nën-përfaqësim në përfitime	Pjesë e madhe e fuqisë punëtore	Politika të pamjaftueshme

Konkluzion

Hendeku gjinor në tregun e punës mbetet i theksuar dhe strukturor, ndërsa buxheti 2026 nuk adreson shkaqet kryesore të tij. Masat për rritjen e pagave janë pozitive, por pa analizë gjinore, pa investime në ekonominë e kujdesit dhe pa politika të targetuara për gratë, ndikimi i tyre mbetet i kufizuar.
Si rrjedhojë, buxheti trajton simptomat e pabarazisë, por jo rrënjët e saj, duke mos garantuar përfshirje reale të grave në tregun e punës.

Rekomandime për Tregun e punës dhe fuqizimi ekonomik

- Të hartohen dhe financohen politika aktive të punësimit të targetuara për gratë, veçanërisht për:
  - gratë në zonat rurale,
  - gratë me aftësi të kufizuara,
  - gratë nga komunitetet e margjinalizuara.
- Të krijohen stimuj fiskalë për punëdhënësit që punësojnë gra në sektorë me rritje të lartë dhe paga më të mira (p.sh. teknologji, energji, industri).
- Të sigurohet analizë gjinore e politikave të pagave dhe përfituesve të tyre, për të vlerësuar ndikimin në hendekun gjinor.
- Të lidhen programet e formimit profesional me tregun real të punës, përmes:
  - partneriteteve me sektorin privat,
  - dhe monitorimit të punësimit pas trajnimit.

Mbrojtja sociale: progres i dukshëm, por jo transformues

Buxheti i vitit 2026 konfirmon se mbrojtja sociale mbetet një nga shtyllat kryesore të politikave publike, me një fokus të qartë në mbështetjen e familjeve në nevojë, grave në situata vulnerabël dhe kategorive të tjera në risk. Ndërhyrjet e parashikuara përfaqësojnë një progres të rëndësishëm në drejtim të sigurimit të një minimumi mbrojtjeje sociale dhe reduktimit të varfërisë ekstreme.

Në veçanti, buxheti përfshin masa konkrete me ndikim të drejtpërdrejtë gjinor:

- mbështetje për rreth **61,000 familje në ndihmë ekonomike**, ku rreth **40% e përfituesve janë gra viktima të dhunës**,
- mbulimin e kontributeve shoqërore dhe shëndetësore për rreth **8,300 gra**, kryesisht nëna me shumë fëmijë dhe pa të ardhura të qëndrueshme,
- **pagesa për barrëlindje dhe bonus për bebe**, si masa që synojnë mbështetjen e familjeve në fazat e hershme të jetës së fëmijës,
- si dhe objektiva për rritjen e pensioneve, që janë veçanërisht të rëndësishme për gratë e moshuara, të cilat janë më të ekspozuara ndaj varfërisë për shkak të historikut të punësimit më të fragmentuar dhe pagave më të ulëta.

Këto masa janë të rëndësishme dhe të nevojshme, pasi:

- adresojnë situata të menjëhershme të varfërisë dhe përjashtimit social,
- ofrojnë një nivel bazë sigurie ekonomike,
- dhe njohin në mënyrë të pjesshme nevojat specifike të grave në situata vulnerabël.

Megjithatë, pavarësisht këtij progresi, qasja e buxhetit mbetet kryesisht **reaktive dhe kompensuese**, dhe jo transformuese. Në mënyrë të veçantë, evidentohen disa kufizime strukturore:

- **Mungon analiza mbi daljen nga varfëria (exit strategy)** – nuk ka evidencë nëse përfituesit e ndihmës ekonomike arrijnë të dalin nga skemat sociale dhe të integrohen në tregun e punës në mënyrë të qëndrueshme.
- **Nuk ka një targetim të thelluar dhe të diferencuar për grupet më të margjinalizuara**, si gratë në zonat rurale, gratë rome dhe egjiptiane, gratë me aftësi të kufizuara apo gratë kryefamiljare në varfëri ekstreme.
- **Masat mbeten të fragmentuara dhe jo të integruara me politikat e punësimit dhe të arsimit**, duke kufizuar efektin e tyre afatgjatë në fuqizimin ekonomik të grave.
- **Nuk ka vlerësim të ndikimit gjinor të përfitimeve**, pra nuk dihet në çfarë mase këto politika reduktojnë hendekun gjinor në varfëri dhe përjashtim social.
- **Mbështetja financiare nuk shoqërohet gjithmonë me shërbime sociale mbështetëse**, si këshillimi, trajnimet apo programet e riintegrimit, që janë thelbësore për të thyer ciklin e varfërisë.

Si rezultat, edhe pse buxheti kontribuon në zbutjen e pasojave të varfërisë, ai nuk arrin të adresojë në mënyrë të plotë **shkaqet strukturore të saj**, veçanërisht për gratë.

Në thelb, mbrojtja sociale në buxhetin 2026 ndihmon për të përballuar varfërinë, por jo domosdoshmërisht për të dalë prej saj.

Tabela 3. Mbrojtja sociale dhe ndikimi gjinor

Masa	Përfitues	Çfarë tregon	Vlerësim gjinor
Ndihma ekonomike	61,000 familje	Mbështetje për familjet në nevojë	Pozitive, por jo transformuese
Gra viktima dhune	~40% e përfituesve	Targetim i një grupi shumë vulnerabël	I rëndësishëm, por kërkon shërbime mbështetëse shtesë
Gra me shumë fëmijë	8,300	Mbështetje për gratë jashtë tregut të punës	Ndihmë direkte, por jo integruese në ekonomi
Pagesa lindjeje	14,329 raste	Mbështetje për familjet e reja	Pozitive, por me ndikim afatshkurtër

Masa	Përfitues	Çfarë tregon	Vlerësim gjinor
Bonusi i bebes	~33,000 përfitues/vit	Nxitje demografike dhe mbështetje familjare	Nuk adreson barrën e kujdesit afatgjatë
Pensionet	Objektiv 200–400 euro	Rritje e sigurisë ekonomike	Kritike për gratë e moshuara
Persona me aftësi të kufizuara	~94,000 përfitues	Mbështetje për kategori vulnerabël	Mungon analizë gjinore e përfituesve
Strehimi social	Familje vulnerabël	Përmirësim i kushteve të jetesës	Nuk dihet shpërndarja gjinore e përfitimeve

Konkluzion

Pa një lidhje të qartë dhe funksionale midis mbrojtjes sociale, politikave të punësimit dhe masave për fuqizimin ekonomik, ndërhyrjet publike rrezikojnë të mbeten të kufizuara në një rol kompensues, duke menaxhuar pasojat e varfërisë pa adresuar shkaqet e saj strukturore. Në mungesë të kësaj qasjeje të integruar, përfituesit – veçanërisht gratë – mbeten të varur nga skemat sociale, pa mundësi reale për pavarësi ekonomike dhe përfshirje të qëndrueshme në tregun e punës.

Për rrjedhojë, një sistem mbrojtjeje sociale që nuk ndërton ura drejt punësimit dhe nuk fuqizon ekonomikisht gratë, nuk arrin të reduktojë varfërinë në mënyrë të qëndrueshme, por vetëm e administron atë në kohë.

Rekomandime

- Të rriten investimet publike në infrastrukturën e kujdesit (çerdhe, kopshte, shërbime për të moshuarit dhe kujdes afatgjatë).
- Të zhvillohet një strategji kombëtare për ekonominë e kujdesit, që:
  - redukton barrën e punës së papaguar për gratë,
  - dhe rrit pjesëmarrjen e tyre në tregun e punës.
- Të formalizohet dhe mbështetet sektori i kujdesit si sektor ekonomik, duke krijuar vende pune të reja dhe të qëndrueshme.
- Të reformohet skema e ndihmës ekonomike duke e lidhur me:
  - programe punësimi,
  - trajnime profesionale,
  - dhe shërbime sociale mbështetëse.
- Të zhvillohen strategji të qarta për daljen nga varfëria (exit strategies) për përfituesit.
- Të forcohet targetimi për grupet më vulnerabël të grave, përmes përdorimit të të dhënave të detajuara dhe analizave të thelluara.
- Të integrohen shërbimet sociale me shërbimet e punësimit dhe shëndetësisë.

Shëndetësia: ndërhyrje specifike, mungesë qasjeje sistemike

Buxheti i vitit 2026 parashikon një nivel të konsiderueshëm financimi për sektorin e shëndetësisë dhe përfshin disa ndërhyrje të drejtpërdrejta me rëndësi të veçantë për shëndetin e grave. Në veçanti, masat kryesore përfshijnë:

- depistimin për kancerin e gjirit për rreth **5,000 gra në vit**,
- depistimin për kancerin e qafës së mitrës për rreth **12,500 gra në vit**,
- si dhe financimin e ndërhyrjeve për **rikonstruksionin e gjirit për rreth 350 gra në vit**.

Këto ndërhyrje përfaqësojnë hapa të rëndësishëm në drejtim të përmirësimit të kujdesit shëndetësor për gratë dhe adresimit të disa prej rreziqeve më të shpeshta shëndetësore me bazë gjinore. Ato tregojnë një njohje të nevojave specifike të grave dhe një përpjekje për të integruar elementë të shëndetit gjinor në politikat publike.

Megjithatë, pavarësisht këtyre zhvillimeve pozitive, qasja e përgjithshme e buxhetit mbetet kryesisht **e fragmentuar dhe e fokusuar në ndërhyrje të izoluara**, pa një vizion të qartë sistemik për shëndetin e grave gjatë gjithë ciklit jetësor.

Në mënyrë të veçantë, evidentohen disa kufizime të rëndësishme:

- **Mbulimi i programeve të depistimit mbetet i kufizuar krahasuar me nevojat reale të popullsisë femërore.** Numri i grave që përfitojnë është relativisht i ulët në raport me grupet e riskut, duke ngritur shqetësime mbi aksesin dhe shtrirjen territoriale të këtyre shërbimeve.
- **Mungon një qasje parandaluese dhe gjithëpërfshirëse**, që të lidhë depistimin, diagnostikimin e hershëm, trajtimin dhe ndjekjen afatgjatë të pacienteve në një sistem të integruar.
- **Shëndeti mendor nuk trajtohet si prioritet me ndjeshmëri gjinore**, pavarësisht rritjes së rasteve të ankthit, depresionit dhe traumës, veçanërisht tek gratë viktima të dhunës, gratë në varfëri apo ato në situata të pasigurta ekonomike.
- **Mungon analiza e aksesit në shërbime për gratë në zona rurale dhe komunitete të margjinalizuara**, ku barrierat gjeografike, ekonomike dhe sociale janë më të theksuara. Gratë në këto zona shpesh përballen me:
    - distanca të mëdha nga shërbimet shëndetësore,
    - mungesë informacioni,
    - dhe kufizime financiare për akses në kujdes cilësor.

- **Nuk ka të dhëna të detajuara gjinore mbi përdorimin e shërbimeve shëndetësore**, duke e bërë të vështirë vlerësimin e barazisë në akses dhe cilësinë e shërbimeve.

- **Shërbimet shëndetësore nuk lidhen mjaftueshëm me shërbimet sociale dhe mekanizmat e mbrojtjes**, veçanërisht për gratë në situata vulnerabël (p.sh. viktimat e dhunës në familje).

Si rrjedhojë, ndërsa buxheti adreson disa nevoja të rëndësishme, ai nuk arrin të ndërtojë një sistem shëndetësor që:

- është i aksesueshëm në mënyrë të barabartë për të gjitha gratë,
- është i ndjeshëm ndaj dallimeve gjinore,
- dhe garanton vazhdimësi të kujdesit.

Në thelb, buxheti investon në ndërhyrje të nevojshme, por nuk ndërton ende një sistem shëndetësor të orientuar drejt barazisë gjinore.

Tabela 4. Shëndetësia dhe boshllëqet gjinore

Fusha	Masa	Çfarë tregon	Boshllëku kryesor
Kancer gjiri	~5,000 gra/vit	Fokus në parandalim dhe depistim	Mbulim i kufizuar krahasuar me popullsinë në risk
Kancer cervical	~12,500 gra/vit	Program i strukturuar depistimi	Nevoja më të mëdha dhe mbulim jo i plotë
Rikonstruksion gjiri	~350 gra/vit	Ndërhyrje cilësore dhe e avancuar	Përfitues relativisht të kufizuar
Shëndeti riprodhues	Paketat e fertilitetit	Zgjerim i shërbimeve	Mbulim i kufizuar dhe akses i pabarabartë
Shëndeti mendor	Nuk adresohet	Mungesë prioriteti politik	Hendek kritik në shërbime
Gratë rurale	Nuk ka të dhëna specifike	Mungesë analize	Akses i kufizuar dhe pabarazi territoriale
Të dhënat gjinore	Të kufizuara	Monitorim i dobët	Nuk mund të matet ndikimi real
Integrimi i shërbimeve	I kufizuar	Qasje e fragmentuar	Mungesë koordinimi mes shërbimeve

Konkluzion

Një sistem shëndetësor që kufizohet në ndërhyrje specifike, pa garantuar akses të barabartë, vazhdimësi të kujdesit dhe integrim të dimensionit social, nuk mund të reduktojë në mënyrë të qëndrueshme pabarazitë gjinore. Shëndeti i grave kërkon një qasje të integruar që shkon përtej shërbimeve mjekësore dhe adreson barazinë në akses dhe politika. **Pa këtë qasje, investimet në shëndetësi rrezikojnë të kenë ndikim të pjesshëm dhe të pabarabartë.**

Rekomandime

- Të zgjerohet mbulimi i programeve të depistimit për kancerin e gjirit dhe qafës së mitrës në nivel kombëtar.
- Të integrohet shëndeti mendor si prioritet në politikat shëndetësore, me shërbime të dedikuara për gratë.
- Të kryhen analiza të aksesit në shërbime shëndetësore për gratë në zona rurale dhe komunitete të margjinalizuara.
- Të sigurohet mbledhje dhe raportim sistematik i të dhënave shëndetësore sipas gjinisë.
- Të forcohet lidhja midis shëndetësisë dhe shërbimeve sociale, veçanërisht për viktimat e dhunës.

Arsimi dhe fuqizimi ekonomik: potencial i pashfrytëzuar

Buxheti i vitit 2026 e trajton arsimin dhe formimin profesional si sektorë prioritarë për zhvillimin ekonomik dhe social të vendit, duke synuar rritjen e kapitalit njerëzor dhe përmirësimin e aftësive të fuqisë punëtore. Në këtë kuadër, janë parashikuar disa masa konkrete që kanë potencial të rëndësishëm për ndikim edhe në barazinë gjinore.

Ndër ndërhyrjet kryesore përfshihen:

- ofrimi i **teksteve shkollore falas për rreth 220,000 nxënës**, duke lehtësuar barrën ekonomike për familjet dhe duke rritur aksesin në arsim,
- zgjerimi i **programeve të formimit profesional**, me synim përafrimin e aftësive me kërkesat e tregut të punës,
- dhe përfshirja e **744 grave dhe vajzave në programet e nxitjes së punësimit**, si një hap drejt integrimit të tyre në tregun e punës.

Këto masa janë të rëndësishme, pasi arsimi dhe aftësimi profesional përbëjnë bazën për fuqizimin ekonomik të grave dhe për reduktimin e pabarazive në afatgjatë. Ato kontribuojnë në rritjen e aksesit në mundësi dhe në përmirësimin e kapaciteteve individuale të grave dhe vajzave.

Megjithatë, pavarësisht këtij potenciali, ndikimi i këtyre politikave mbetet i kufizuar për shkak të disa boshllëqeve strukturore:

- **Mungon lidhja e qartë midis formimit profesional dhe punësimit real.** Nuk ka të dhëna mbi sa gra dhe vajza arrijnë të sigurojnë punësim të qëndrueshëm pas përfundimit të trajnimeve, duke e bërë të paqartë efektivitetin e investimeve në aftësim.

- **Programet e formimit profesional nuk adresojnë mjaftueshëm segregimin gjinor në tregun e punës.** Gratë vazhdojnë të orientohen kryesisht drejt profesioneve tradicionale dhe me paga më të ulëta, ndërsa përfaqësimi i tyre në sektorë me rritje të shpejtë (teknologji, energji, inxhinieri) mbetet i kufizuar.
- **Mungon analiza mbi zhvillimin e karrierës së grave në sektorin e arsimit dhe më gjerë**, veçanërisht në lidhje me:
    - aksesin në pozicione drejtuese,
    - kushtet e punës,
    - dhe progresionin profesional.
- **Nuk ka një qasje të integruar që lidh arsimin, aftësimin dhe politikat e punësimit**, duke krijuar një shkëputje midis investimeve në kapitalin njerëzor dhe rezultateve ekonomike.
- **Mungon një fokus i veçantë për grupet më të margjinalizuara**, si vajzat në zonat rurale, vajzat që braktisin shkollën, apo gratë që rikthehen në tregun e punës pas periudhave të gjata jashtë tij.
- **Nuk adresohen barrierat sociale që ndikojnë në pjesëmarrjen e vajzave dhe grave në arsim dhe punësim**, përfshirë normat gjinore, mungesën e mbështetjes për kujdesin ndaj fëmijëve dhe sigurinë në transport dhe mjediset e punës.

Si rezultat, edhe pse buxheti investon në arsimin dhe aftësimin profesional, ai nuk arrin të shfrytëzojë plotësisht potencialin e tyre si instrumente për fuqizimin ekonomik të grave.

Në thelb, sistemi mbështet aksesin në arsim dhe trajnim, por nuk garanton përkthimin e këtij aksesi në mundësi reale ekonomike për gratë.

Tabela 5. Arsimi, aftësimi dhe fuqizimi ekonomik

Fusha	Masa	Çfarë tregon	Boshllëku kryesor
Arsimi bazë	220,000 nxënës me tekste falas	Rritje e aksesit në arsim	Nuk analizohet ndikimi gjinor
Formimi profesional	Programe trajnimi	Zhvillim i aftësive	Lidhje e dobët me punësimin
Punësimi i grave	744 përfituese	Përfshirje në tregun e punës	Numër i kufizuar dhe pa ndjekje afatgjatë
Segregimi gjinor	Nuk trajtohet drejtpërdrejt	Realitet strukturor	Gratë mbeten në sektorë me paga të ulëta
Karriera e grave	Nuk analizohet	Mungesë evidencash	Pengesa në avancim profesional
Vajzat në zona rurale	Nuk targetohen specifikisht	Rrezik përjashtimi	Mungesë politikash të dedikuara
Lidhja arsim–punësim	E dobët	Investim jo i optimizuar	Mungesë koordinimi ndër-sektorial

Konkluzion

Pa një lidhje të drejtpërdrejtë dhe funksionale midis arsimit, aftësimit profesional dhe mundësive reale të punësimit, investimet në kapitalin njerëzor rrezikojnë të mos prodhojnë rezultate konkrete në fuqizimin ekonomik. Në mungesë të kësaj lidhjeje, përfitimet e arsimit mbeten të pjesshme dhe nuk përkthehen në integrim të qëndrueshëm në tregun e punës. Arsimi pa punësim nuk krijon barazi, por lë potencial të papërdorur dhe pabarazi të vazhdueshme.

Rekomandime

- Të zhvillohen programe për rritjen e pjesëmarrjes së vajzave në STEM dhe sektorë me paga të larta.
- Të integrohet dimensioni gjinor në politikat arsimore dhe në zhvillimin e karrierës së grave në sistemin arsimor.
- Të krijohen mekanizma për ndjekjen e rezultateve të formimit profesional, veçanërisht në punësimin e grave.
- Të zhvillohen programe specifike për:
    - vajzat në zonat rurale,
    - dhe gratë që rikthehen në tregun e punës.

Buxheti vendor dhe investimet: mungesë integrimi gjinor

Buxheti i vitit 2026 parashikon një rritje të konsiderueshme të rolit të pushtetit vendor dhe të investimeve publike në zhvillimin ekonomik dhe territorial të vendit. Në këtë kuadër:

- shpenzimet e pushtetit vendor arrijnë në rreth **97.7 miliardë lekë**,
- ndërkohë që investimet publike mbeten në nivele të larta, mbi **6.5% të PBB-së**, duke reflektuar një prioritet të qartë për infrastrukturën, energjinë, transportin dhe zhvillimin urban.

Këto janë instrumente kyçe të politikave publike, pasi ndikojnë drejtpërdrejt në:

- aksesin në shërbime bazë,
- mundësitë ekonomike,
- dhe cilësinë e jetës së qytetarëve në nivel lokal.

Megjithatë, pavarësisht rëndësisë së tyre, këto dy komponentë – pushteti vendor dhe investimet publike – mbeten kryesisht **të shkëputura nga perspektiva gjinore**, duke përfaqësuar një nga boshllëqet më të mëdha në buxhetin 2026.

Buxheti vendor: potencial i lartë, por i paorientuar gjinorisht

Pushteti vendor është niveli më i afërt me qytetarët dhe ofruesi kryesor i një sërë shërbimesh me ndikim të drejtpërdrejtë në jetën e grave, si:

- shërbimet sociale,
- strehimi,
- transporti publik,

- infrastruktura komunitare (ndriçimi, siguria, hapësirat publike),
- dhe shërbimet e kujdesit.

Megjithatë:

- **nuk ekziston një detyrim i qartë ligjor apo administrativ që bashkitë të zbatojnë buxhetim të ndjeshëm gjinor (BPGJ)**,
- **mungon raportimi i të dhënave sipas gjinisë në nivel vendor**,
- dhe **nuk ka mekanizma monitorimi për ndikimin gjinor të shpenzimeve lokale**.

Si rrjedhojë, edhe pse fondet janë rritur, nuk ka garanci që ato adresojnë nevojat specifike të grave dhe burrave në komunitet.

Investimet publike: zhvillim ekonomik pa analizë sociale

Investimet publike përfaqësojnë një nga instrumentet më të fuqishme për:

- krijimin e vendeve të punës,
- zhvillimin ekonomik rajonal,
- dhe përmirësimin e infrastrukturës.

Megjithatë, në buxhetin 2026:

- **nuk ka analiza të ndikimit gjinor për projektet infrastrukturore**,
- **nuk ka të dhëna mbi përfshirjen e grave në punësimin e lidhur me këto investime**,
- dhe **nuk vlerësohet nëse këto projekte përmirësojnë aksesin e grave në ekonomi dhe shërbime**.

Për shembull:

- një rrugë e re mund të rrisë mobilitetin, por pa analizë gjinore nuk dihet nëse përfiton në mënyrë të barabartë gratë (p.sh. për akses në punë, shërbime shëndetësore, arsim),
- investimet në energji apo ujësjellës mund të reduktojnë barrën e punës së papaguar, por kjo nuk matet dhe nuk evidentohet.

PPP dhe kontratat koncesionare: mungesë transparence gjinore dhe sociale

Partneritetet Publike-Private (PPP) dhe kontratat koncesionare vazhdojnë të jenë pjesë e modelit të financimit të investimeve dhe shërbimeve publike. Megjithatë:

- **mungon një vlerësim sistematik i ndikimit social dhe gjinor të këtyre kontratave**,
- **nuk analizohet ndikimi i tarifave dhe aksesit në shërbime për gratë dhe grupet vulnerabël**,
- dhe **mungon transparenca mbi përfitimet reale për komunitetet lokale**.

Kjo krijon rrezikun që investimet të kontribuojnë në zhvillim ekonomik, por jo domosdoshmërisht në barazi dhe përfshirje.

Tabela 6. Investimet dhe barazia gjinore

Fusha	Gjendja	Çfarë tregon	Problemi kryesor
Investimet publike	Të larta (>6.5% PBB)	Prioritet për zhvillim ekonomik	Pa analizë gjinore të ndikimit
PPP / Koncesionet	Prezente dhe në rritje	Instrument financiar i rëndësishëm	Pa vlerësim social dhe gjinor
Pushteti vendor	Fonduar (97.7 mld lekë)	Rritje e rolit lokal	Pa detyrim për BPGJ
Shërbimet vendore	Ofrim i drejtpërdrejtë për qytetarët	Ndikim i lartë në jetën e grave	Pa të dhëna gjinore
Infrastruktura	Prioritare	Përmirësim i aksesit dhe mobilitetit	Pa analizë mbi përfitimet për gratë
Punësimi nga investimet	Nuk raportohet	Potencial për krijim pune	Nuk dihet pjesëmarrja e grave
Monitorimi	I kufizuar	Fokus në realizim fizik/financiar	Mungon vlerësimi i ndikimit gjinor

Konkluzion

Kur investimet publike dhe buxheti vendor nuk analizohen nga perspektiva gjinore, ato mund të jenë ekonomikisht efikase, por nuk garantojnë drejtësi dhe përfshirje të barabartë. Në mungesë të kësaj qasjeje, zhvillimi rrezikon të fokusohet në ndërtimin e infrastrukturës, pa adresuar pabarazitë sociale dhe gjinore. **Zhvillimi pa analizë gjinore ndërton projekte, por jo barazi.**

Rekomandime

- Të vendoset detyrim për buxhetim gjinor në nivel vendor, i integruar në planifikimin dhe raportimin e bashkive.
- Të zhvillohen kapacitete teknike për administratat vendore në analizë gjinore dhe BPGJ.
- Të kërkohet raportim publik mbi ndikimin gjinor të shpenzimeve vendore.
- Të përfshihen komunitetet dhe organizatat e grave në proceset vendimmarrëse lokale.
- Të bëhet analizë e detyrueshme gjinore për çdo projekt investimi publik dhe PPP, përpara miratimit.
- Të përfshihen indikatorë gjinorë në:
  - projektimin,
  - zbatimin,
  - dhe monitorimin e investimeve.
- Të monitorohet përfshirja e grave në punësimin që gjenerojnë projektet publike.
- Të rritet transparenca mbi ndikimin social dhe gjinor të PPP-ve, përfshirë aksesin dhe tarifat.

Gratë rurale: një nga boshllëqet më të mëdha

Gratë në zonat rurale përbëjnë një nga grupet më të rëndësishme, por njëkohësisht më të nënvlerësuara në ekonominë shqiptare. Ato janë të angazhuara gjerësisht në bujqësi, blegtori, përpunim familjar dhe aktivitete të tjera ekonomike informale, duke kontribuar ndjeshëm në prodhimin bujqësor dhe në mirëqenien e familjeve rurale. Megjithatë, ky kontribut mbetet shpesh i padukshëm dhe i paformalizuar.

Në këtë kontekst, buxheti i vitit 2026 parashikon që vetëm rreth **540 gra të përfitojnë nga shërbimet e këshillimit dhe informacionit bujqësor**, një shifër që është dukshëm e ulët krahasuar me:

- përmasën reale të përfshirjes së grave në sektorin bujqësor,
- dhe nevojat e tyre për mbështetje teknike, financiare dhe institucionale.

Ky nivel i kufizuar i përfituesve reflekton një qasje të fragmentuar dhe jo të mjaftueshme për të adresuar sfidat strukturore që përballin gratë rurale.

Në mënyrë të veçantë, gratë në zonat rurale përballen me barriera të shumta:

- **Mungesë pronësie mbi tokën dhe asetet prodhuese**, që kufizon aksesin e tyre në kredi dhe investime.
- **Akses të kufizuar në financa dhe skema mbështetëse**, për shkak të mungesës së kolateralit dhe informacionit.
- **Pjesëmarrje të lartë në punë të papaguar familjare**, që nuk njihet dhe nuk kompensohet ekonomikisht.
- **Mungesë përfaqësimi në vendimmarrje lokale dhe struktura bujqësore**, duke reduktuar ndikimin e tyre në politikat që i prekin drejtpërdrejt.
- **Akses të kufizuar në tregje dhe zinxhirë vlere**, duke i mbajtur ato në nivele të ulëta të produktivitetit dhe të ardhurave.

Pavarësisht këtyre sfidave të njohura, buxheti 2026:

- nuk parashikon programe të dedikuara për fuqizimin ekonomik të grave rurale në shkallë të gjerë,
- nuk integron dimensionin gjinor në politikat e bujqësisë dhe zhvillimit rural në mënyrë sistematike,
- dhe nuk ofron mekanizma për të rritur aksesin e grave në tokë, financa dhe tregje.

Si rrjedhojë, ekziston një rrezik real që politikat aktuale të:

- mos adresojnë pabarazitë ekzistuese,
- dhe të lënë të pashfrytëzuar potencialin ekonomik të grave rurale si aktore kyçe në zhvillimin lokal dhe kombëtar.

Në thelb, gratë rurale mbeten pjesë e ekonomisë, por jo përfituese të barabarta të politikave publike.

Konkluzion

Pa investime të targetuara në pronësinë mbi tokën, aksesin në financa dhe integrimin në tregje, zhvillimi rural rrezikon të mbetet ekonomikisht aktiv, por socialisht i pabarabartë. Në mungesë të politikave që adresojnë këto barriera strukturore, gratë rurale vazhdojnë të mbeten të nën-përfaqësuara dhe të kufizuara në përfitimet nga zhvillimi ekonomik. **Një buxhet që nuk investon në gratë rurale, nuk investon në potencialin e plotë dhe të qëndrueshëm të ekonomisë.**

Rekomandime

- Të krijohet një program i dedikuar kombëtar për gratë rurale, që përfshin:
  - akses në financa dhe kredi të buta,
  - mbështetje për pronësinë mbi tokën,
  - dhe integrim në zinxhirët e tregut.
- Të vendosen kuota ose mekanizma për rritjen e përfitimit të grave nga skemat bujqësore.
- Të ofrohen shërbime këshillimi dhe trajnimi të targetuara për gratë fermere në shkallë më të gjerë.
- Të mbështetet formalizimi i punës së grave në bujqësi dhe rritja e produktivitetit të tyre.

Rekomandime për integrimin e barazisë gjinore në Buxhetin 2026

Rekomandime për Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë

1. Institucionalizimi i buxhetimit gjinor (BPGJ)

- Të bëhet **BPGJ detyrim formal dhe i matshëm** në të gjitha institucionet buxhetore, i integruar në:
  - planifikimin (PBA),
  - zbatimin,
  - dhe raportimin.
- Të miratohet një **udhëzim i detyrueshëm teknik** për:
  - klasifikimin e shpenzimeve gjinore,
  - dhe vlerësimin e ndikimit.

2. Indikatorë dhe llogaridhënie

- Të vendosen **indikatorë të detyrueshëm gjinorë për çdo program buxhetor** (output + outcome).
- Të publikohen **raporte vjetore mbi ndikimin gjinor të buxhetit**, të verifikueshme dhe të krahasueshme ndër vite.
- Të forcohet bashkëpunimi me INSTAT për **të dhëna të ndara sipas gjinisë në të gjitha sektorët**.

3. Integrimi gjinor në politikën fiskale dhe shpenzimet

- Të kryhet **analizë gjinore e politikave fiskale (tatime, transferta, subvencione)** për të vlerësuar efektet shpërndarëse.
- Të kërkohet **analizë gjinore e detyrueshme për çdo investim publik dhe PPP**, përpara miratimit në buxhet.

4. Ekonomia e kujdesit dhe punësimi

- Të dedikohen linja buxhetore specifike për **shërbimet e kujdesit (çerdhe, kujdes afatgjatë)**.
- Të lidhen shpenzimet sociale me **politikat aktive të punësimit për gratë**.
- Të zhvillohen **stimuj fiskalë për sektorin privat** që investon në kujdes dhe punësimin e grave.

5. Financat vendore

- Të vendoset **detyrim për BPGJ në nivel vendor**, si kusht për transfertat dhe grantet e performancës.
- Të zhvillohen **udhëzime dhe trajnime për bashkitë** mbi planifikimin gjinor.
- Të kërkohet **raportim gjinor në nivel lokal** si pjesë e transparencës fiskale.

6. Monitorimi dhe auditimi

- Të integrohet dimensioni gjinor në:
  - auditimin e brendshëm,
  - dhe kontrollin e lartë të shtetit (KLSH).
- Të krijohet një **mekanizëm ndërinstitucional për monitorimin e BPGJ**.

Rekomandime për Kuvendin e Shqipërisë

- Të kërkojë **analizë të detyrueshme gjinore për buxhetin dhe çdo projektligj financiar**.
- Të forcojë **mbikëqyrjen parlamentare mbi ndikimin gjinor të buxhetit**, përmes raporteve vjetore dhe seancave dëgjimore.
- Të kërkojë **indikatorë të matshëm gjinorë dhe të dhëna të ndara sipas gjinisë** për çdo program buxhetor.
- Të monitorojë **investimet publike dhe PPP-të nga perspektiva gjinore**.
- Të përfshijë shoqërinë civile në **procesin e shqyrtimit të buxhetit**.

Mesazh:
Kuvendi duhet të garantojë që buxheti nuk është vetëm i balancuar financiarisht, por edhe i drejtë dhe gjithëpërfshirës.

Rekomandime për Kontrollin e Lartë të Shtetit (KLSH)

- Të integrojë **auditimin gjinor** si pjesë të auditimeve të performancës dhe përputhshmërisë.
- Të vlerësojë nëse fondet publike **adresojnë realisht pabarazitë gjinore**, jo vetëm në nivel shpenzimi por edhe në rezultate.
- Të kërkojë nga institucionet **të dhëna të ndara sipas gjinisë** dhe indikatorë të matshëm në programet buxhetore.

- Të përfshijë dimensionin gjinor në auditimin e **investimeve publike dhe PPP-ve**.
- Të publikojë **gjetje dhe rekomandime specifike për barazinë gjinore**, duke rritur transparencën dhe llogaridhënien.

Auditimi publik duhet të masë jo vetëm si shpenzohen fondet, por edhe nëse ato prodhojnë barazi dhe drejtësi sociale.

Rekomandime për Bashkimin Evropian (Delegacioni i BE dhe institucionet e BE)

1. Kushtëzim dhe integrim në procesin e anëtarësimit
- Të integrohet **buxhetimi gjinor si kriter i qartë në Kapitullin 32 (Kontrolli Financiar)** dhe në kapitujt socio-ekonomikë.
- Të kërkohet **raportim i detyrueshëm mbi BPGJ në kuadër të progres-raporteve të BE-së** për Shqipërinë.
- Të lidhen fondet IPA me **performancën në barazinë gjinore dhe BPGJ**.

2. Financim i targetuar dhe mbështetje teknike
- Të mbështeten financiarisht:
  - zhvillimi i sistemeve të BPGJ,
  - ekonomia e kujdesit,
  - dhe programet për gratë rurale.
- Të ofrohet **asistencë teknike për Ministrinë e Financave dhe institucionet vendore** për:
  - indikatorë,
  - metodologji,
  - dhe sisteme monitorimi.

3. Integrimi gjinor në fondet e BE
- Të kërkohet që të gjitha programet e financuara nga BE:
  - të kenë **analizë gjinore ex-ante**,
  - dhe **indikatorë gjinorë të detyrueshëm**.
- Të monitorohet ndikimi gjinor i fondeve IPA dhe investimeve të BE në Shqipëri.

4. Mbështetje për sektorë kyç
- Të financohen programe të dedikuara për:
  - **ekonominë e kujdesit**,
  - **punësimin e grave**,
  - dhe **fuqizimin e grave rurale**.
- Të mbështeten investime që rrisin **aksesin e grave në tregje dhe financa**.

5. Transparencë dhe përfshirje e shoqërisë civile
- Të kërkohet përfshirja e organizatave të shoqërisë civile në:
  - monitorimin e buxhetit,
  - dhe proceset e politikëbërjes.
- Të mbështeten mekanizma për **monitorim të pavarur të BPGJ**.

Referenca dhe Bibliografi

Dokumente kombëtare të Shqipërisë

- Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2025). *Projektbuxheti i Shtetit 2026 dhe Programi Buxhetor Afatmesëm (MTBP) 2026–2028*. Tiranë.
- Ministria e Financave dhe Ekonomisë. *Udhëzime për përgatitjen e Programit Buxhetor Afatmesëm*.
- INSTAT. (2024–2025). *Treguesit e tregut të punës dhe statistikat gjinore*. Tiranë.
- INSTAT. *Femra dhe Meshkuj në Shqipëri* (publikimet më të fundit).
- Këshilli i Ministrave. *Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore 2021–2030*.
- Këshilli i Ministrave. *Strategjia e Menaxhimit të Financave Publike 2023–2030*.
- Kuvendi i Shqipërisë. *Ligji për Buxhetin e Shtetit 2026*.
- Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH). *Raporte auditimi mbi financat publike*.

Dokumente dhe standarde ndërkombëtare

- OECD (2019). *OECD Recommendation on Gender Budgeting*.
- International Monetary Fund (2022). *Gender Budgeting and Fiscal Policy*.
- Ëorld Bank (2023). *Gender Equality and Development Reports*.
- UN Ëomen (2020). *Gender-Responsive Budgeting Manual*.
- European Commission (2020). *Gender Equality Strategy 2020–2025*.
- European Institute for Gender Equality (2023). *Gender Budgeting Toolkit*.
- United Nations Development Programme (2021). *Gender Equality and Public Finance*.

Standarde dhe klasifikime fiskale

- International Monetary Fund. *Government Finance Statistics Manual (GFSM)*.
- United Nations. *COFOG – Classification of the Functions of Government*.
- Eurostat. *Manual on Government Deficit and Debt*.

Literaturë dhe analiza mbi barazinë gjinore dhe buxhetimin gjinor

- Budlender, D. & Heëitt, G. (2003). *Gender Budgets Make More Cents*. Commonëealth Secretariat.
- Elson, D. (2006). *Budgeting for Ëomen's Rights*. UNIFEM.
- Sharp, R. (2003). *Budgeting for Equity: Gender Budget Initiatives ëithin a Frameëork of Performance-Oriented Budgeting*.
- Stotsky, J. (2016). *Gender Budgeting: Fiscal Context and Current Outcomes*. IMF.

Dokumente për kontekstin e BE dhe procesin e integrimit

- European Commission. *Albania Progress Reports* (vitet e fundit).
- European Commission. *Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III)*.
- Council of the European Union. *Gender Equality Conclusions*.